

Становище

От Проф. д-р Веска Шошева на дисертационен труд на тема „Професионална ориентация на ученици със специални образователни потребности”, разработен от Михайлица Хараламбус, за присъждане на ОНС „доктор”, П.Н. 1.2 Педагогика, научна специалност „Специална педагогика”

Дисертационният труд, разработен от Михайлица Хараламбус обхваща развитието и реализацията на проблем с особена важност за лицата със СОП. Вписването на последните в пазара на труда е труден, съпътстващ от много лични драми процес, който като че ли обществото има желание да промени, но като краен резултат остава проблем на конкретното лице с увреждане.

Дисертационното изследване е фокусирано върху проучването на проблема в Република Кипър, но то има своя ракурс и към процеса на професионална ориентация и възможностите за упражняване на конкретна професия, както в Кипър, така и в редица други страни, вкл. и за България. В цялата изследователска работа прави впечатление личното присъствие на докторанта, включително и в периода на приложимост на конкретната методика.

Дисертацията е разгърната на 174 страници текст, разпределена в увод, 3 глави, заключение, изводи и приноси. Релевантната литература включва 179 източника на латиница, 13 таблици, 69 графики, 1 диаграма и 1 снимка. Прави впечатление, че в литературата не е посочен нито един български автор. Компаративният анализ, осъществен в първа глава предполага познаването и на наши автори, работещи по проблема, още повече, че Михайлица Хараламбус е докторант в Република България.

Съдържанието на дисертационния труд е представено строго логично в първа, втора и трета глава. Цялото изследователско поле обхваща в детайли, доколкото това е възможно за докторантско изследване, области, свързани с професионалната ориентация и определящи възможностите за нейната реализация, при ученици със СОП. Представен е добре и пазара на труда в Република Кипър и законодателството, което носи определящия характер за реализацията на личността с увреждане на пазара на труда. Изведените ключови фигури, които влияят върху избора на професия от ученици със СОП в първа глава са обект на изследване в следващите моменти на дисертационния труд.

Учениците и младежите със СОП, участници със своя ключова роля в избора на професия, са обект на анализ по отношение на своите специфични характеристики, в зависимост от възрастта и степента на увреждане. Това представяне на участниците в изследването има своя реплика към резултатите от прилагането на услугата „Transition service”.

В изследователското поле е поставена във фокуса именно тази услуга, която е анализирана подробно и обективно с нейните възможности, отнасящи се до подготовката на учениците със СОП за упражняване на една или друга професия, подпомогната от родителската общност в контекста на избора от учениците.

Както подчертава докторанта, за включване в тази услуга не случайно е избран определен възрастов период от живота на децата и младежите със СОП, период в който се реализира прехода от училищен живот към трудов, т.е. преминава се от един вид водеща дейност към друг. Поставя се и въпроса за предизвикателствата и бариерите пред тях, понякога твърде субективни и отнасящи се към пренасочването им от един към друг професионален избор.

Реализираното разпределение в целеви групи на участниците, включени в услугата transition service, очертава ясно трудностите, които ще съпътстват конкретната група при избор или упражняване на дадена професия, очертани са конкретните умения, компетентности и знания с тяхната специфика и своеобразие при овладяването и прилагането за конкретна практическа задача. Отново това е представено в контекста на възможностите на конкретната услуга с цел смекчаване на трудностите и предизвикателствата. Влиянието на услугата върху лицата със СОП е следващият акцент в дисертационното изследване.

Дванадесетте групи лица, които ни представя докторанта, макар и обединени от наличието на увреждане, са твърде различни при овладяване на конкретни знания, умения и компетентности в процесите на професионална ориентация и професионална реализация. Това ясно е подчертано от докторанта. Несъмнено посочените от нея специфики говорят за доброто познаване на участниците, включени в услугата, още повече, че самият докторант е пряк участник в реализацията им.

В този план на анализ ще подчертая, че дизайнът на изследването, представен в конкретната глава, определя точно параметрите на изследователската процедура. Коректно са изведени целта, задачите и предмета на изследването. Основната и допълнителната хипотези ясно определят в каква посока ще се развива изследването, очакванията на докторанта при реализирането на услугата „Transition service”.

Тук, за мен, дискуссионна остава формулировката на обекта на изследването. По мое убеждение, обект на изследване е самата новоизградена социално-образователна извънучилищна структура за професионална ориентация и начална адаптация в пазара на труда на ученици и младежи със СОП. Участниците, ученици и младежи със СОП, доказват възможностите от приложимостта на самата услуга чрез получените резултати от изследването. Подчертавам това, тъй като цялото изследване не само е ориентирано в тази посока, но и доказва всичко, цитирано по-горе. Става въпрос само за формулирането на обекта и определянето на участниците, още повече, че в трета глава те ясно са обособени към посочените вече обект и участници. Анализът и изводите ясно подчертават, че обект на изследване е услугата transition service, която носи своите позитиви по отношение на изследваните участници (конкретно имам предвид учениците, а не изследваните родители).

В дисертационното изследване, докторантът е извел три етапа, през които преминава проучването. Всеки един от тях ясно очертава времето и посоката, през която е преминало изследването, като са изведени и акценти за всеки един от етапите.

Следва да се подчертае, че проучването е твърде задълбочено реализирано и обхваща период от три години. През този тригодишен период, докторантът не само е участвал в разработването на конкретната услуга, но е и осъществил нейната реализация и нейното аналитично представяне. В този план искам да подчертая, че дисертационния труд не само носи характера на иновативно проучване, но то има и своя ясно подчертан практико-приложен характер.

Двете групи участници от контролната и експериментална групи са наблюдавани, както подчертах, за период от три години – 2015 – 2017. Групите са проследени по отношение на техния напредък. Във всяка една от групите лицата са с умствена изостаналост. Напълно обясним е избрания подбор на участниците, тъй като лицата с умствена изостаналост имат едни от най-сложните проблеми при избора на професия и упражняването и.

Независимо от трудностите, които са съпътствали подбора на участниците, както подчертава и докторанта, в проучването за тези три години са участвали общо 118 ученици и 126 родители, или общо 246 участника, което кореспондира с обективността на изследователската процедура. Изведени са количествени и качествени критерии и показатели, въз основа на които е осъществен анализа, като всички те обхващат конкретните области на услугата.

Анализът на резултатите от изследването е представен много подробно в глава трета и ясно очертана границите на изследователското поле. Събраната база данни е впечатляваща по количество, още повече, че тя представя поэтапността на реализираните дейности през трите години на работа.

В представените таблици и диаграми конкретно може да се проследи динамиката по области и критерии, като не е пропуснато да се представят и резултатите от обратната връзка с родителите.

Представената услуга Transition service е анализирана много подробно и е защитена от докторанта чрез обективен анализ на данните. Нещо повече, както сама подчертава тя, въпреки, че „има области, които могат да се доусъвършенстват”, е изграден „стабилен мост” за успешна социализация и професионална реализация на ученици и младежи със СОП.

Приемам изводите, които е формулирал докторантът, като резултат от своето проучване.

Приносите са формулирани пестеливо и подчертават критичността на докторанта към изследвания проблем, поради което изразявам своята удовлетвореност.

Авторефератът в съдържателен план отразява коректно дисертационното изследване.

Представените публикации разкриват отделните етапи от научните търсения на докторанта.

Заключение

Дисертационният труд на Михайлица Хараламбус е завършено научно изследване, с научен и практико-приложен характер. Личното участие на докторанта е определящо за автентичността и обективния характер на проучването, включително с извеждането на силните и слаби страни на предлаганата услуга transition service. Посоченото дотук ми позволява с убеденост да предложа на уважаемите членове на Научното жури да подкрепят с положителния си вот присъждането на ОНС „доктор” на Михайлица Хараламбус, ПН 1.2 Педагогика по научната специалност Специална педагогика.

18.05.2019

Изготвил становището:

Стара Загора

проф. д-р Веска Шошева